I DEC 2008

1932 - Brillhu - Brithu - 10/11 6-7

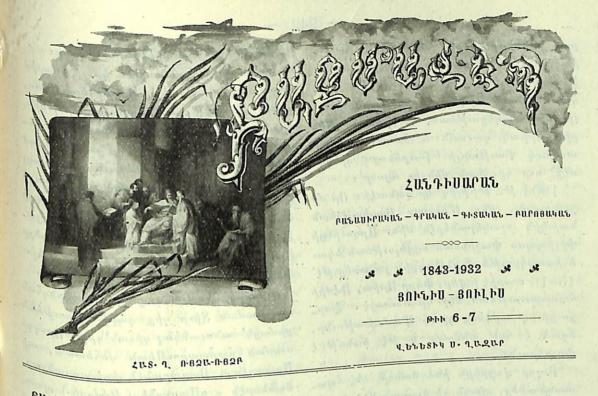
1. ԱՀԱՊԵՏԵԱՆ 2. Գ. — Քրիստոնէական ճար_ տարապետութիւն (պատմական հետազօ. Թորոսեսն 2. 3. — Քանի մը խնդրական կէտեր կորեան գրքին մէջ . . . 255 Innuqueli muntepanaphili. - Sug Bupar **Թեան** (11. Ներսիսի Շնորհայւոյ). — Տաղ Համբարձման (Ս․Գրիգորի Նարեկացւոյ). - Sun h U. 2nghu (BUunphuut). 2p. ф. 2. в. Ութեւերն Ռ. — Լորտ Պայրըն (ուսումն.) 266 Пецявик Ц. — Պијрей ј Ս. Ղազար . 272 իբացես. — Մէկ պատմական կոնդակ . 273 Вррсsbus 3. — Цитри тирьр и фифиխակներ (Յովհաննէս Թլկուրանցոյ) . 278 **Φ. 2. Ե. – Ղեւտական գրոց յունական** մեկնութիւն մը հայ մատենագրութեան *utz*..... . 282 Zanolli Prof. Almo. - Un très ancien commentaire grec sur le Lévitique, conservé en arménien . . . 283 II ՈՒԹԱՖԵԱՆ QUPԵ2. -- Վենետիկեան նկար. ԵՐԵՄԵԱՆ 2. Ս. — Սմբատ Բիւրատ. . 301 Bouzussbubus 2. 4. - Ծովահարսը (8m/~ գանուագ Աստուածամօր տաճարին - Sa. երաձանեան Լեհնն. — Ա*րչալոյս* . 304 . Սօսեսն վաշքաս. — Թոյլ ու Թեթեւ. **հ**եանքի ճանապարհին. . . . 305 Թեուու Պոտւեւ. — Մնցագարենը (Երեղ. Φ. 2. b.). 305 Տողուժեսն 8. — Երազ 305 ԵՐԵՄԵԱՆ 2. Ս. - Համբարձում Երամեան. 306 **ՔԻՒՐՏԵԱՆ 3․ — Մարտիրոս Ղրիմեցի** . 311 Թորաձած 2. Թ. — (Յուշատետրի մը էջերէն) Գեղեցիկ՝ բայց չար. - Տգեղ՝ բայց ան. կոստորբ Ա. — Բանախօսունիւն Հայ Երաժչտական արուեստի պատմու[ժեան վրայ (Թրգմ. Ոսկեան Հ. Գ.) . . 313 φ. 2. b. - «Le Foyer» h bulgungpni. **ՓԷՉԻԿԵԱՆ Հ. Ե. – Պետրոս Միրանդեան** հայ վաճառականը՝ հիքնսադիր Բիզայի կարնուսեանց վանքին (Չէրնոզա) . 322 ԳԱՍԱՊԵԱՆ Ն․ — Ս․ Ղ*ազար - Հայոց կղզին* (Թրգմ. պուլկարերէն «Միր» [ժեր[ժէն) . 327 Տողածենն 3. — Ընդունելունիւն ի պատիւ Պաշտօնական բացում «Մ. Պէշիկնաչ. լեան» լժատերասրահի . . . 329 խմբե. — Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարա. Францьи 2. b. — Zunghum Snging 2. Արսեն վ. Ղ. Ղազիկեանի . . 333

SOMMAIRE

1932 - Juin - Juillet - numéro 6-7

Nahabédian P. G. - L'Architecture des églises (recherche historique) . 241 Thorossian P. J. - Etude sur quelques points de la «Vie de Machthotz» de . . 255 Goriun. Odes Sacrées : A la Résurrection de N. S. (de St. Nerses Chenorhali): - A l'Ascension (de St. Grégoire de Na-Orperian R. - Lord Byron (étude) 266 Srabian A. - Lord Byron à St. Lazare 272 (poésie) . 273 Irazek. - Un document historique Kurdian H. - Poésies populaires arméniennes (inédites) Zanolli Prof. Almo. - Un très ancien commentaire grec sur le Lévitique, 283 conservé en arménien. Moutafian Zarch. - Formation de l'Art: 295 La peinture Vénitienne . . . 301 Erémian P. S. - Sempad Purad. Hovhannessian P. V. - Sérénade: Le 304 . 304 temple de la Ste. Vierge «Salute» Essadjanian Léon. — L'Aurore . Sofian Vahram. — Mou et léger. - Au 305 chemin de la vie (poésies). Theodore Botrel. - L'Echo (trad. par 305 P. P. E.) 305 306 Dobadjian H. - Rêve! · Eremian P. S. - Hampartzoum Eramian Kurdian H. - Mardiros de Crimée Tomadjan P. T. - (Quelques pages d'un cahier de notes): Joli mais me- 312 chant. - Laid mais innocent . Gastoue A. - Conférence sur l'histoire de l'art musical arménien (trad. par 313 Oskian P. G.) P. P. E. -- A la Réd. de «Le Foyer». Pailchikian P. Elie. - La Chartreuse de Pise fondée par Petrus Mirantis 322 l'arménien, au XIV siècle (1366) Kassabian N. - St. Lazare - l'Ile des 321 Arméniens (du journal «Мирь»). Dobadjian H. - Une réception à Mr. 328 René Pinon . . Inauguration solennelle du théâtre 329 «M. Béchiktachlian» à Sèvres. Réd. — Fête gymnique au Collège Moor 331 rat – Raphaël (à Venise) · Paitchikian P. E. - La mort du P. 333 Arsène Ghazikian

digitised by

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԱԿԱՆ Է

ՀեԹանտսական մեհեսնններու կառուցումն Հայաստանի մէջ

(Стр. прп «втацитрия» 1932, го 193)

19. As ng 4phung mupularuhi np dup uquingulage, Upmuztu U & Sharub F реков чериов и региов сригир ираниin Sudup, nphug ng ommp mumnum ծոց, այլ իրենց նախնեացն համարելով Your 44 78 hind, whole Surfammun upont Lughters Shawara funning Summer Հրկան Հայաստանի քարագործներուն։ Եւ արդարեւ կառուցեր են գեղեցիկներ, փոիւtulus communger bu genegicant superior Supporter of the song of the song supporter of the song of the son նայկական տիպարը, որ այսօր գիտնոց Itap where que aber 5:

Sharmingto abstantiber is at ant Awugach thugust & Vudulumfant RUAU. 801510-805150 1932

ghigh Stephe, and manut & 2. Andun ինճիճեան անցեալ դարու սկիզըներն և grud & Shubibule. « Pupuzti hebiui ուն, այսինքն խան վասն կարաւանաց, Englist Brahanismy & Brashunne h Gnղանի ձորն ... բայց երեւին անդէն և այլ աւերակը նախնի շինուածոց, բաղա.

նից և ապարանը անընակը»1: իս մեր նախնեաց աւանղութենեն լսած էի որ Մամախա Baribh այդ քարաջեն իջե. ւանը սեփականունիւն եղած է Մուշէրիւ տան, կոչուած տաճիկներէն, ապա Թուր-

1. 2. 9. ինն. Աշխ. չորից մասանց աշխարհի -1. uhu, 12 97. 1 bubm. 1806.

16

pung patint of history is the part of the

1904 Թ. Թիֆլիզ կը գտնուէի։ Օր մը յանկարծ, մեր Մուրատ Ռափայէլհան նախկին աշակերտներէն մին, Արդուինցի Փիլիպպոս Փաշինեան այցելուԹեան նկաւ և իսսակցուԹեան ընԹացքին յայտնեց Թէ 15–16 տարիէի վեր, Փոքր Ասիա, Ռեժիի հաստատուԹեան մէջ կը ծառայէ։ Հարցուցի որ արդեօք գիտք ՄամախաԹունը, եղած է հոն անձամբ և Թէ ծանօ՞Թ է վայրերուն։

Բոլոր վայրերն ինձ ծանօխ են, պատասխանեց, վասն զի ծառայած շրջանիս մէջ կ'իյնան:

Այն ատեն Հարցուցի Թէ կը քնար տակաւին սիւնազարդ Հռչակաւոր Քարվանսարայը, որ երբենն մեր, Տէր Նահապետեաններուս սեփականուԹիւնն եղած է։ Անիկա Քարվանսարայ չէ, ըստւ, այլ

յունական ճաշակով կլորակ, սիւնազարդ և գմբ է թածածուկ մեհեան մը եղած է։ Բանի մը տարի առաջ, Գերմանիա ուսած թուրը գնդապետ մը՝ մէջինները հանեց, մաջրեց, չորս բոլորը պարսպեց և հիմա կը պահ. պանուի իբրեւ «ազգային հնու[/իւն»: Պետը է երեւակայել անոր գեղեցկու. Bhilip and Shapun updutift Shu chpud յոնիական ցուրմերուն կու տայ կառու. դանել Արամազղի որդւոյն Հեփեստոսի (Միջր) արժանաւոր մեհետն մը։ Ով էին mja gunmannosibne, blot ny guig nnihu. դիր հայերը, որոնը աւանդական գմբէ/ժա. ւոր տուներու, հազարաշեն դարպասներու Կոնան , փոխանակ փայտով ծածկելու , Buquenph առատաձեռնու Bung gung 2646gfi le Salu parturingular Baude: 0,5m հայկական հողի վրայ նմոյջ մը կենդանի կամարակապ գմբէնաւոր շինունեան, որ կը կանկոէ 600 տարիներով առաջ քան

1. Սոփիայի տաճարին շինութիւնը։ Երկրորդ Տիգրանաչէն կը համարիվ Յաշտի կամ Աշտիշատի մեհեաններու, այժմ Մ2- U. Կարապետի եկեղեցին որուն յատակագծին վրայ կարելի է քեռ որոշել երեք խորանները որ յատկացուած Աորոգու [/ իւններէ վերջ մեծ քառակուսի գաւնի որմերն գինէն քնացած են, պատի Shunewoge 4e զանազանուի չետագայ J" ւելուած մասերէն։ Պատերու հիւսուածքն (appareil) with & guilt umnuquint համար Թէ որ դարուն կը պատկանի։ Երրորդ՝ «Երազացոյց երազընդեան պաշտաման Տիւր դից դպրի գիտուն^ց հայ քրմացն՝ անուանեալ դիւան գրչի Ու^{յզդի} ուսման ճարտարու[ժեան մեհեան»։ Ալսաաշես Բ Բազարանեն փոխադրած ալ ծաններեն « զ Ապողոնի (Որմզդի) պատ կերն արտաքոյ քաղաքին կանգնէ հուցի ճանապարհն» որ կը տանէր յԱրտաշատ

1. Շատ շետարրքիր էի գիտնալ այդ իջեւանի ստուզու քիւնը, Մեր զիւղքն կէս օրուան բայ չնոու, Արազածի չիւսիսային ստորոտը կը գտնու Swinhlpeding hagarmo Swi ghen de' aparte pinhle 1830ի ժամանակ Դերջանքն (վ ժան զիւղքն) գող ու Շիրակի սաչմանածայրը եկեր չիններ են այք գիւցք։ Անոնա մեծ 76 Անոնց մէջ 76 տարեկան ծերունի կարդացող бе цир пр ор. бе Прирации обрасив циранията « 9.60° ես կես ֆռանկ եմ, վասն զի Ս. Ղազարու վանքի Behrifte zumbre huppunghe bows. h jhober tr 2 15 umundaceffiction he Lowlander dans to shale Breage, Part նանւ ուրիչ աստուածարանական և իմաստա^սիք^{անի} anghe, and the sudmphil Be by a climit appendi քինուննանց և Մոլուննանց և այլն, որոնք երբեն 11 dagadarengh Buil app Endering a mile, alan an fin տանեցաւ որ օր մը ես չիւր եղայ շատախօս ցուին, որ չատ անգամ գիւղին գործերուն մէ hownhows to be swangend he www.ite. U." oquarblad Subburgh.

Shrwyne, կ'ըսեն Բէ Մամաիա Բունի մէ Բարվանտարայ մը կայ, տեսած ես արդեօց։ — Այո', պատասիաննց, շատ անգաններ տեսած և ժողովուրդը մինչեւ հիմա կը յիշէ որ ձեթն է Ապտ աւելցուց որ՝ եօրը պեշնի վրայ լինոշած եւ ամեն մեկի վրայ գրոշած ե՝ «գանձը իմ տակը չեւ սին է»։

digitised by

Գիչ մը առասպելական Թուեցաւ ինձ այս ին որ բերնէ բերան շինուած ըլլալու է։

1440 9PU740

Ապողոնի անուան մօտ Որմզդին յիշելն՝ հետեւանք է Пասանեան Пրտաշրի բարենորոգունեանց գորս րրաւ Հայաստանի *մենեաններու՝ հրամայելով Որմզդի կրակն* whi252 wwhit : Spymm & Applyant 1. Amerzumumtu abhubind atu h Dinmamm, ի ճանապարհին նախ այս մեհենին կը հանthuli , yunghipi (upawip) & pughip (upulupulp) unpowibiti deple 25080 Ис черва, 4'орбава и Пишпеба бшаш-Jor Banto 4p Sunchphi : Incumenthy U. հաիփախմեի վկայած տեղւոյն վրայ կը Bunts upperson to topumper, he wybarsbunke U. Zahuhuhit unsnews & ILungath your Ship thy dbshubp : Shap 40 Suidungerunu humit Dam Bunghaph grigudhi , bpp tum yumuningobut 1. Laphuput jugou. ծարելով թագաւորը, և մարդկան ամբոխը « ելաներ ընդ արեւելակոյս, ընդ Արեգ Then Buyuphi. brobbul un Sudmbogh "I shu huy junne duing heptening, anju աւետեաց մատուցաներ ընկերացն. և ինքն անցաներ հարուստ մի ի քաղաքեն ի կողքն the Speuburg h manthe juptelu lange, t սարաւանդակի ի բարձրաւանդակ յաւաthe manh of som p parts unnum fo no радия Притута вилив. ререг рути յայն տեղի՝ ծունը եղեալ կայը յաղօնս» (147), nep dpmj Smuthend ahobeming դանիճսերը կը նաճատակեն զՍրբունին : Ustin Inpo he husunmula for magu ne the Re Lehe 40 Sudaummulumits Daw-Busighth bupmagnar Blow : 2nd nep 51 Ապողոնի արձանը (Որմգգի), անկարելի է he unange myofthing fundations Elland hus U. Applyan Lunungaja de 250 herune uniquel Bun Pelau Innumhin geren un կար, այլ միայն սրրել և նուիրել յանուն Uppen Sunja: Ammunif butu he Smulgarl սիայն որ Տապանի տեղն ընտրած է և anne dem Summele under under utstemt of theman shand 5 umuming the Lapp which ushumpubpe, gap showang your ները, վերանորոգունեանց պահուն՝ the augh to deplo, 40 Sharmantes of phane abstanth fund umsmith of anymhmite th

-243 -

տար, որպէս Հաւատացելոց աղօխատեղի։ Պնդել որ արդի Ս. Հռիփսիմէի եկեղեցին հին հեխանոսական տահարն եղած է, ո՛չ անշուշտ. բայց հաւանականուխենէ հեռու չէ եխէ յայտնենը այս միտքը խէ՝ կոմիտաս կախողիկոս հին ձեւին և տարազին վրայ ի հիմանց վերանորոգեց քարակերտը մինչեւ կախողիկէն, որ նախապէս զուցէ փայտակերտ եղած է Ս. Էջմիածնի կախողիկէին պէս, զոր յետոց վահան քարակերտ շինեց։

Չորրորդ. Արագած լերան արեւմտեան Sandaphapar Stype Sty Umphusser ghe ղում շինուած է եկեղեցի մը, անանուն և անթուական, որ ճարտարապետական ոճով 4p Sulmap dange to zount U. Zahohuhutth. ղուրսէն քառակուսի՝ իսկ ներսէն խաչա. ծեւ ։ Թերեւս առանց դրական փաստի, յանդգնունիւն պիտի ըլլար ըսել հենա. նոսական ժամանակէ. բայց մեծ իշխանի մը նախարարական տան սեփականու թիւն byud & wugnegen: Whow beputup quit. նամակին մեջ կը յիշուի նախարարական տուն մը, այն է Արագածեանն ։ Հայկի որդւոյն, Արմենակի սերունդներուն ժա. ռանգունիւն եղած է Արագածն և Արա. գաջոար գաւասը ին եսլսն ատևագարբնով։ Արջակունի Թագաւորներու օրով գեղար. ուեստի և ճարտարապետունեան զարնօն. Rhu, հայկագուն իշիսան մը, Ապողոնի տաճարի շինունենեն հրապուրուած, նմա. Նութեամբ և համեստ չափերով կառուցա. նել աուած է իր սեփական իշխանունեան sty: Արդարեւ երկու եկեղեցիներու յա. տակագիծները կը մօտենան իրարու, եւ Արարատեան հարիւրաւոր այլ եկեղեցի. ներու մէջ չկայ նմանը Ատիեամանու տա. ճարին : Վերնայարկ խորջեր ունի, ուր գանձերը կը պահուէին և որմամէջ սան, ղուխներով Հոն կը թարձրանային։ Մեզի ճջղագոյն տեղեկու[ժիւն պիտի տար մեր յարգելի ճարտարապետ Թ. Թորամանեան Cum with ne pound & Shineh, Vetth եւն. եկեղեցիներու վրայ, եխէ ժամանակ ունեցած ըլլար անձամբ ուսումնասիրելու. կարդալով իր ուսումնասիրութիւնը «Հայ

ճարտարապետու Թիւնը, Տեկորի տաճա_ կոնին, կ'ընծայէ Շամիրամայ, որուն գո. րը», ուրախ եմ որ համաձայն կր գրա. unifug tuldugphine' At pphumuutinelopiup sputiteg be studing abstantitepp, wit սրբուեցան և նուիրուեցան Աստուծոլ umpmuluu h Sunminifituis fump St. Цпрас, врагар и вшишров (Ашушиши րան) եկեղեցիներուն հետ պիտի յիշեի նաեւ Շիրակայ Ցիցը (Դիրակյար) գիւղի հին եկեղեցին, որու նկարագրու / իւնը ипьшо 5 Др. Пириви 1911 В. «2ши. ytu Usuophus »h sty, nep 4p pudutt հեթանոսական ժամանակի կերտուածըը, հետագայ վերածումներէն՝ եկեղեցւոյ ձեւ տայու համար։

Japan shonewo oppuluting a menteներ, որ ըննուելիը են, մանաւանդ Դա. nutungh h bybybug queuntbonet dty, աւելի ցայտուն նմոյջներ պիտի յայտնուին նախաքրիստոնէական հայկական ճարտա. րապետութեան։ 2. 1. ինճիճեան իր ճա. նապարհորդունեան ժամանակ տեսած է կամախի կամ Մնիի ամրոցին մէջ վեց քարաշէն եկեղեցիներ որոնը, կ'րսէ, տա. կաւին կանգուն կան, ափսոս որ զանց րրած է փոքրիկ նկարագրութիւն մր տա. Int 185 pus abili phunema the . Dutune հանդերձ ճարտարապետ Թ. Թորամանեանի ուսումնասիրութիւններն և այլ ուսումնա. սիրելի Հնութիւններ, բաւական են հաս. mumbine It & pupto wawy Lugunumuth մէջ կար ինքնուրոյն նկարագրով ճարտա. րապետունիւն մը գմբէնաւոր և սագաչէն մենեաններու, որոնը յետոյ Եկեղեցւոյ ծառայունեան նուիրուեցան Գրիգորի և he Jugapatheparte gutephand:

16. Luptunugh aportand Sug Supraw րապետունեան շրջանները, մենք կարող ենք որոշել նախնական դարերէն սկսեալ. Пашурар 2шуциций эрушир вотшепри. պես երկու հազար տարի Ն. Ք. մասնա. ւորապես Ուրարտական Թագաւորութեան շրջանը, որուն կեղրոնը կը բովանդակէ Jun gungunge : 1, ju udtu 2/unt dhing na byud bu Jush ity h 209myujpp, Tongbumyh Sambeband Brubphnuh Spath.

յու նիւնը պատմականօրէն խնդրոյ տակ 5. իսկ Եւրոպացի գիտուններու պեղում. ները դուրս բերին որ այդտեղ եղած է BmumBmuhhuld Paon mag up, nump 1 mp մեծագործու 6 իւնները կը պատկանին նոյն երկրի տիրապետողներուն, ատոնը եղած են Հայաստանի նախապատմական բնակիչները, որոնք յետոյ գրաւոր պատմու Baut atg Smulp bu abap Zujht b npging whathad: U.Jy dujabpath dh փորողներն եղած են քարուտ երկրի բնա կիչներ, որոնք վարժ վարպետներ եղած են քարահատունեան, քարտաշունեան կռանելու և կոփելու արուհսաին տեն՝ ատոնը կրնային ըլլալ միայն Հայաստան բնակիչները, որոնը Փոիւգիոյ նախապատ, մական գաղ au կանու au by Sho wy t ուեստները բերին իրենց չետ . Նոյնպե Արեւել քեն եկող արիներն արուհստաւոլ Subp 5/14:

Աստուածաշունչը, դարրին աղն^{չծի} երկանի կը կոչէ կայէսի որդիներ Prester « b. Ublim Sume gorest. ճարտարապետ ղարբին՝ պղնձոյ և երկ», [θ nj» (δu. γ. 22): Πρη, μωjξυ ωυξδ β Lep 2 Shawywe Qumaton bpbuth . « բնակեցաւ յերկրին Նայիդ՝ յանդիման byhum ». (ou. n. 16) : Uhush ng aling նականները գտնեն Հայաստանէն դ^{ուք»} Եղեմը, մենք իրաւունք ունինք հաստա քնալու որ երկիր Նայիդ, գիտնոց Մայի phu 5, np 5 Zujuumuu . L npnilsbinkt ջրդեղեղէն վերջ Յարեթի վիճակեցաւ գի յոց երկիրը, հետեւաթար տեղացի ին շինած են վանի մեծագործ ամբար^{ապիլ} ծայրին մէջի վիմափոր սենեակները Rueblughg Gudppudh yuponus gut Bmbh Amy maleup 24m, Abb 2mam ասին այը ցընկեր իւր . հկայք արկց^{ուք} գործածել չգիտէին, այլ կուպը. malen, h fordbugarg quijh Spad. h bi ungu unfreus p mbnf pupp h 4ment unbyle zunnufung ». (Bu. AU. 3): Guudht hughan and a clime, that and the braphur afs, emis urafis flamme al

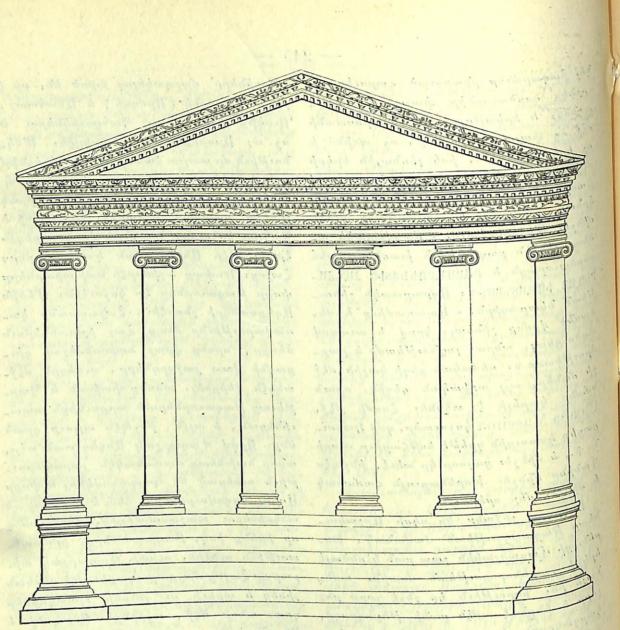
նել հազարաւոր ընտրուած «արուեստա» ւորներ գործաւորներ փայտի և քարի, պղնձոյ և երկաթոյ» երբ Ասորեստանի use ne union le no gup, ne unpris le "¿ belyme achthu. pul janumiph beyer It within to his youngwoon yop, and նամիրամ կամ Ուրարտական Թագաւորը Unup Speedinghe, h Lugunumuch ister Shughe Upghphujg. « Jundunuh ... ծեալ լինքին բազմութեն խառնիճաղանճ Ingomenpuga 4 GROWUCALOUSES ZUGZU-Polls buillstast »: Il Spupmulp 2/ hours Bhur blupmappu. « Unumudheg & db. Sudba dhilog shubme, 4pmd h wewqud մածուցեալ, անթաւ լայնունեամբ և բարdenelohung ». uhumun ghap ywohh it? չի մաներ, այլ արիական ցեղին, որուն War yuppip & mbulby 2nndp dbg, Cloaca Massima 4nynumber, que burent Pughe ywanight qublet boldsmehre much b. R., & dhushe gujuop 40 mbet, hugutu Amapan aparta angenja duduanul h Spashe Shp ophpe:

Grupping 219wing 40 utal Urzwhar նեաց թագաւորութեան ժամանակ։ խոphungh Jungungunghi 2mm pun 4' phongs helle puptinpranifit Smult. mitնայն ինչ նորութիւն կը շնչէ չորս բո-Lang L hugh & with publy Balungenge, կարգադրողն եւ սորվեցնողն այսպէս. "Rugard his wow hungang h sophis Luday, mulig, mqqmg, gmqmgmg, 2hhy, quumulthommy » bis., homdayad չ և կատարուած։ Նախարարական տուներու հաստատունիւնն և զանազան բարdeport որոշումը երկար տարիներ կազմեց Jununtzuth Bught umponiter : 1, ... une remuch longin and injuger db-Տեպններու պաշտամունըներու նորոգու. Chile, Rudneftwi ummhen umind 1, m-Sugah nontrag, nonthe ghandly shang h Webquilun umamouting bit to hugh he Shus le ghit Opdarby um querdes նալի բան չէ. բայց զարմանալին այն է " " whypfin hunnank uplguljul h. Insuch hoping buyubbung »: Upbquilut le Incutif

անդրիները՝ մարղակերպ եղած են, որ է Lapt Madult, (Ulngath) & Mampumit : Ուսկից բերաւ. ո՛չ Պահլաւիկներու և ոչ ալ Ասորեստանցւոց երկրէն։ Մեկնութիւն մը տալու Համար պիտի յիշեցնեմ այն կարծիքը որ վաղարշակ ծննդեամբ Պահլաւիկ չէր, այլ որդեգրունեամբ 0,րշակ Մեծին՝ ստացած էր Պարթեւ արյակունի և Amplus Ausurde: You pupy Lughus gonthe to be Sto Ulugha Sun quad Dappapa Հայոց։ Ծոփաց աշխարհի նախարարները փորը Թագաւորներ կը կոչուէին։ Մեծին Աղեքսանդրի շնորգիւ, Հայաստանի կա. nudwore Spile Shug Lug heluwashboni Strage, aparty formy umpunitations apreցազնի վատ յաջորդները, ուզեցին մէջ_ տեղէն վերցնել. անոնը փախան և Պարթեւաց թագաւորներուն արքունիքն ապա. ւինեցան, և այլն, ինչպէս այլուր գրած bug: Anny Junquerzuly Mughy mus myr, անոր նախնեաց ժամանակեն յարարերու. թիւն ունեցած են կապաղովկիոյ և Փոքր Quhaj dagadarpatapar Sha և ընդելացած անդրիներու պաշտամունքին, մանաւանդ որ իրենք իսկ, Բագրատունիք, քրմապե տունին ուներն, ուստի վաղարշակ տի րարար Հայոց մայրաքաղաքին մէջ մեհեան շինեց և արեւի ու լուսնի պատկերներ ղրաւ անոր մէջ, այսինըն Ապողոնի և Utu Spinks

վաղարշակի որդից և յաջորդներն ոչ սակաւ ճախանձախնդիր եղան Հայաս, տանի բարգաւաճման և յառաջադիմու, Ahuin, apatuy its Swinswpad h ithow, aubarlapmile hmiltyme Shanmen Deste. գերազանցեց քան հայրը գեղարուեստական ճաշակով և հելլենասիրութեամբ. իր ար. Ruinend 152 Jurning 16 164010 նրանե ցած էր, այնպէս ինչպէս երբենն ֆրան, սերէն լեզուն Եւրոպական արքունիքներու sty, իրրեւ բարձր բաղաբակրթեութեան յայտարար . մինչեւ անգամ որդին Մրտաւազդ նախընտրեց մատենագրել և բա. նաստեղծել յունարէն լեզուով բան հա. stortund wit madebur depende beb let Գող Յան երգիչներու լեզուն նուազ դաշ.

- 245 -

Սարաւոյ[ժ Տրդատայ

նակաւոր և քաղցրահնչիւն ըլլար յունա, բենկն։ Տիգրանի նախանձը բարի մեկնելով պիտի ըսենք որ նա Աղձնեաց աշխարհին մէջ շինեց Տիգրանակերտ քաղաքը և լե, ցուց յոյներով, հոյակապ պալատներով և թատրոնով, կրկկսով եւն. որպկս գի արտակեդրոն հայերը կրթե, ինքնաճանաչու, թեան բերկ և կեդրոնի հայութեան հետ միացնկ։ Պլուտարքոս կը յիշէ թե Տիգրանակերտի մէջ Եսբիլեսի Պրոմեթեւսը թատրոնի մէջ խաղացած ժամանակ յան, կարծ կրասոսի գլուխը բեմի վրայ կը բերուի, որով Հռոմայեցւոց կրած չարա, չար պարտութիւնը կ՝ասետեր դերասանը։ Սակայն Տիգրան վերին Հայաստանի մէջ,

Թո՛ղ իր կառուցած գեղեցիկ մեհեաննեն՝ ըստ արժանւոյն բերած կամ գերած պէ ղընձաձոյլ արձաններուն, Տիգրանակեն տէն բերած է նաեւ յոյն ճարտար^{ապետ} արուեստաւորներ և շինել տուած է Գառնե Հովանոցն արժանավայել հանգրուան այն,

պիսի մեծ Շագաւորի։ Չանազան են կարծիքներն այս շի^{նուս} Շեան մասին, սակայն մեզի հաւանակ^{ան} Շուեցաւ վերագրել զայն մեծազօր քային, որ Պարսից և Հայոց Նախագա հուՇիւնը պահեց և բարձրացուց, Մահ խանունի Մեծ խանը և Գառնոյ Թահ կամ Հովանոցը կրնար շինուած ԱԱ⁴ Թողում Մամախանեւնի մենեանի ջննաչ դատունիւնը, վասն գի ոչ մի նշինար և նշմար չունիմ աչջի առջեւ, բայց Գառնիի ապարանջի ընդօրինակունիւնները կան, ջնորնիւ Եւրոպացի ճանապարնորդ ճարտարապետներու, մանաւանդ Հելուետացի Դիւբոա դը Մոնպէրերյի։ Քէր Բորդըր սեր է աւերակներու մնացորդներու մասին, «Յոյժ հետաջննելի նշխարներ», «շջեղ ձեւեր ճին ճարտարապետունեան»։ խոարովիդիստոյ Հովանոցը մինչև 1423 կան, գուն էր իր արջայական շուցով և շնորնջոն, այլ ընունեան երկրասասան ոյժը կործանեց, ուսկից բոնաւորներն ալ անով

VLAS Shapunt, mahunganhand qinch, прите и Пишати чрава трат udner is Zandujbgeng utu dupanend Չինուորներու յարձակման, ուստի իք տանը և արքունի գանձերուն ամուր տեղ մը փնառելու ելած ժամանակ, Գառնին be minen h mumph the Bud Imbilmb Burrant, mund dum mrginit muncher տականը, որուն նկարագիրը կու տայ Serumany dandahungh manufise, np 40 Sharming the and the sharming Sudup, dunt gh zhuntfehme nag ghn 0գոստեան դարուն կը պատկանի, և Фар Ասիա իր ճարտարապետական ոճը կորunignigus to apaste & amp, Landtului "hennyhunghun berghes

Արդարեւ Հայ պատմչի գրածները «կատարէ գշինուած ամրոցին Գառնոյ, գոր որձացար և կոփածոյ վիմօց, երկախակամ և կապարով մածուցեալ» պարիսպներն և բուրգերը շինուած են խանձացար (բազալգ) ժայռերու մեծամեծ կաորներով։ նդնը Տակիտոս գրած է. «Բերգի տեղն և դիրջը ամուր է», կը Հասկցուի ինջնին պարիսպով և աշտարակներով անառիկ գործուած։ Այսցան ի բնէ ամուր տեղն ու դիրջը չէր կրնար վրիպիլ Տիգրանի ամբացուցած և միշտ Հայ թագաւորներու խնամցի տակ գտնուած է իրենց գանձե-

βαηπιδ Մամախանեւնի մեհետնի ջննա, դատունիւնը, վասն զի ոչ մի նջննար նշմար չունիմ աչջի առջեւ, բայց Գառնիի ապարանջի ընդօրինակունիւնները կան, չնորհիւ Եւրոպացի հանապարհորդ հար ապարակետներու, մանաւանդ Հելուետացի հիւրոա դը Մոնպերեղի։ Քեր Բորդըր սես ուստի երեջհարիւր տարի վերջ այնպիսի հանապարհուն և աշխատունեանց իրը նեչ են հանադարհում է Տրդատ « որձաջար՝ և վու կանոյ վիմօջ, երկանագամ և կապարով մածուցեալ» շինած այդ սարաւոյներ, շատ

- 247 -

Sung phingh dboyf aftenimo gth mebyh pp hliniphul Sumple 4p poul upretiump, ճարտարապետական գեղեցկութիւնը, բան. դակներու նրրու նիւնն որով յոնիական արուհսաին գլուխ գործոց մը կը հանդի. սանայ. Shapmin Shapminuhapmp աւար. mbith dapp 2mm Surahundunt 5 mp Lingh արունստաւորները բերաւ Գառնի և անոնց յան ծնեց Պալատին և Հովանոցին շինու. Bhili ալ: Baja ճարտարապետ արուհո. տաւորի մը ձեռքերը միայն կրնային փորագրել այն քան փափկու Թեամբ և ճաշակով որձաքար պազալու քարի վրայ. այսօրինակ գծագրունեան արուհստը չեմ կարծեր որ այնալէս. գարգացած ըլլար Հայաստանի 152; Spushe ymphay to Appamilate que պրոցներու գործերը , Ատարկեան դարու Ampilorfibude Lugunaute 1152 2mpor unting Elling alfuste Bulnungisulftant

9. Turtes Sundhur myuhumbu qomqning h up hmindind page Septemmanhmuting Put վանոցի փորըկութիւնը, կը տարակուսի որ բնակու[ժեան համար շինուած ըլլայ 4 40 Sudweb Ft Wawsmay musur d'the ղած է։ Եւ շատ հաւանական է, վաղն զի Տիգրան իր սիրած տեղւոյն վրայ ան. 21-21 կանգնած է գեղեցկագոյնը իր թե pus wpswithpyte: bet Uque ungung gh յիշեր գայն, յայտնի է պատճառը։ Դառ նեն արքունի սեփականունիւն ըլլալով, հարկ տեսնուած չէ արտաքին ցոյցով մը անհետ ընելու Անահտայ պատկերը, եր. Unter, bot Segum hule gui Surmungh ի Քրիստոս, արդեն պարգեւ տուած էր իր Reng խոսբովիդիսող, նա որ յամենայնի գործակից եղաւ իր եղրօր և Գրիգորի Հայաստանի լուսաւորունեան և դարձին

digitised by

ճշմարիա հաւատքին, նախ քան Գրիգորի Зыпишарпс врече, иш иррыд не выррыб էր իր բնակավայրը կռապաշտական յիշատակներէն, և Տրդատի աջողակ թարաուղարն առիթ չունեցաւ խաղցնելու իր գրչի երիվարը Գառնոյ գրապարակին վրայ։ Ո' գիտէ, երբ խ. Հայաստանի պետութիւնը Գառնին մանրազնին խուզարկու/ժեան են. [ժարկե, գուցէ բերդի գաղանածածուկ գետ. նափոր նկուղներու մէջ գտնեն Մնահտայ կամ Дипапьр մը արձան, խնամքով պահ. ուած խորիմաստ Հայաստանի կոյս օրիորդ Jonupadhaufumtu, apatu gh op up um. նաւոր համակրու[ժեամբ Հայոց ժողովուրդը դիտէ և սխրանայ ձեռագործ և անձեռա. anno apulalantanna dumit

ինէ պատմական տեղեկունիւն մ'այ neghup webigubi h Swahe Ubohu Shapw. ъщу, брысррысия иршовишансыр ор пс. շադրու նիւնն այն պարագային վրայ, որ hpp Shaput Japha Lujuumuth 159 4p գանուէը, զբաղած Գառնոյ բերդին շիunefotung, Inchargen augertand empthems Sniftamu, he կոտրած դիրքը շակելու Sundap Zandh Bepulajuha unghe, quagտագողի կը յարձակի Տիգրանակերտի dpmj, և յոյներու մատնունեամբ կ'առնէ թաղաքը. բնակիչներեն շատը բերուած էր Dago Duhujtu, udans hebug youngtu 4p 1860 gunquege le Laulaullan de Sppդեհէ, կարելով Տիգրանի յոյսն անդրէն շենցնելու։ Ապերախտունիւն անհամեստ պարզեց փորի փոնները. բայց Ծերակոյաը չիսաբուեցաւ, և խայտառակարար ետ կո. sty Incharling 1, a mang griby IFASE Andutan, np quant Shapunto ng Ft Houn Sp' mj pmphums (upqmumphy) Zandmit. ging, և վերահաստատեց խաղաղուներներ,

Spapento Uppenfuctura apound

որուն կրնայ վկայել Տիգրանի այս զրամը, որ զինգը կը ներկայացնէ յաղ Յական գիր. ph uty, undurbbhu Shapp patiens' h bent յաղ Յու Յեան և խաղաղու Յեան։

Տիգրան ոչ միայն անձնական պալտ. պանու նեան համար շինեց Գառնոյ բերդը шյլ шпшւել, пирия, бишбидисив էր հия. մէական ընչարաղցունենքն ազատելու նա գաւորական գանձերը, նոյնպէս և անոնց մէջ պահուած ոսկի և արծալժ կուռք^b[[] Acump Shapun he ghques quisder " Թանկագին իրեղէններն ապահովելու հա. մար, կը համարիմ բանաւոր պատ^{ճառ,} ubpnd, wywopnews Djph-Jwb gh 4howhof աքստոցները շինել տուած է ի սկզբան գանձատուն, որ յետոյ միջին դարերու մե ալ կատարեց նոյն պաշտօնը, զոր բոնա բարեցին Հագարացի ոստիկանները։ Ե մէկը մտածէ որ եգիպտական ոճով tud բարան փորուած ըլլայ նախապես ^{ուքաք}

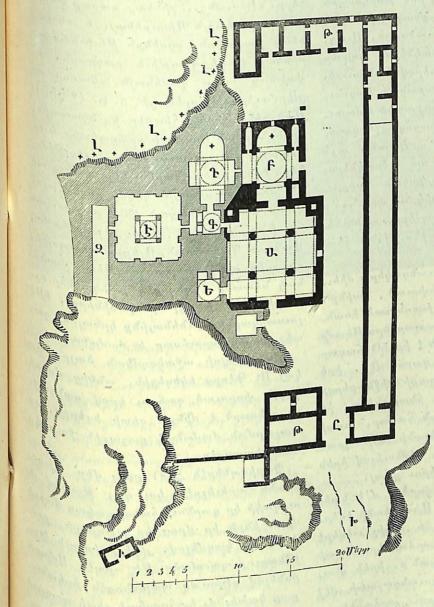
տական դարերուն, չի սխալիր։ Երրորդ շրջան ճարտարապետական չի նունեանց կը համարիմ Երուանդ Բ Ա շակունիին, որ Արմաւիրէն արցունին փոխեց Երուանդակերտ (միջնարելու) Երուանղաշատ <u>քաղաքը</u>, Երասխայ նենարը ուն Բնառնո ը Միսւնթար նուսը հայունը է համահն՝ Շնառնթար նուսը նուելով իրարու հետ ընդարձակ եռանկեն մը կը կազմեն։ Միջնաբերդի նկարագլու [Երան արենացի, ունի հար տարապետական և մերենական արուեստի խոր հմտունիւն, պարսպի ներսը պոս դոներ հայուն ղոներ կը շինէ, երկանել սանդուխնել» առջեւ, որ վարէն մինչեւ վեր կը տանի They below a start of the start նաբերդի ներքին բնակարանները . ղուխներու մէջտեղուանը՝ յարմալ^ցու^{ան} էին ինչո էին ինքնաշարժ որոգայններ աստիճան, ներու տակ ծածկուած, որպէսզի ք^{ալոք} ներ ենէ գաղտագողի ներս մտնել ուցեն npnquijoubpar ity patinthis

1. Լուկուլլեան պարտէզներու լաւազոյն տեղւոյ վք գանուի առաջութ he quinch wyoop dbp & hikm. Whih wphwing 2herman umphilite Capo le case, mjdd Fr. Crispi denge Iml. Turba damad memda guma:

digitised by

Երուանդի շինած «ելանելիք»ները ար, դաւել կամիցի զարքայն։ Եւ էր, ասեն, նենն նման էին Հոոմի կոլոսէոնի տակ երկղիմի. որպեսզի մինն լիցի սպասաւո. Հինուած ելանելիջներուն, որով աստիճա, րացն արբունի և ամենայն ելեւմտից ճա. նաւոր վանդակներով գազանները վեր կը հանկին, կրկեսի խաղերու կամ գազանա, չերային և մարդադաւաց»:

-249 -

նապարճ տուընջենային , իսկ միւսն գի.

3 mmwhwyho UJph- Junuy hybrybyingh

Այս յատակագծի վրայ ուշադրունեան առնելու է այն մասը որ փորուած է ուղղակի ժայոին մէջ և նշանա-411.118 40 9. 7. 8. 2. 3 գրերով. միւս մնացած. ները Զրիստոնէական ծամանակի շինութիւն-Gbn bli : snu houpp fluգիտութեան կ'իյնայ, եթէ տեղւոյն վրայ քըն-Onifthilling pilmo, np պիտի կարենայ ապա. ցուցանել թէ արդեօք Ուրարտական յաղթող Ռուսաս (Արմենակ) Թաашипрр գերեզմանն է թէ ջիգրան Մեծի գան. **ձ**ատունը։

Երուանդեան դաստակերտի բնական և ճարտարապետական նկարագրու թիւնն ըս. Rui 2616 2. Jonghi ugh qui puquo 5 անպայման զերուանդ փառաբանող Հայ

1. 4. bphLmhh (ascenseur) dhpudpupa dbgbhungad oquanche bu 2wjhpp 18 que unw?

Bunne Hamis Sudaps « gdf Stappings milնացուցաներ բարձր պարսպօբ, և գրունս antidha handar h ahlung and a the hundelen enhalten h nepperum h der This she synchis. h f tolu nonquiffer fill enteringenter let ub dmun planpplut

Բաղարան

- 251 -

Sugar angen and the to the Արտաջատու Տիքնարկութիւնն ենթադրել կու տայ արքունական ապարանքներու Հին, տայ արքունական ապարանքներու thing built Employ dumband & Upone dat anindurbut alpunte un mer merten funte agh angrange angrange angrange trang Sminimpunktin te Bminidulig pung Suy upartumingutapp: 2nd ml upart ակառանը որ հայ արուհստը փլատակներու տակ դեռ պիտի սպասէ մինչեւ որ Inju mbulut:

a h glind Demonstrate

hungung le bolup Augurapartabut dus Bug firs furbili 25 ununti filmumatu Buquingt fis tuptile it unune for the the in better of the former of the former of the stand of the Putiting the share for a miguite mi bound to Binghi Suppos unghone dig h' ushnihi Buquenphi anponcisneftheine : 1, ... South Suifunition to hand hand hand husher Summing Frequester this, Summing Samugachp, quinting quipabul qh Դեցկապես վերաճաստատեց։ վաղարշակի tothe of the summing and the summer of the Valle marfitanty 40 mumhur the office

the wellingthe Englandshipse to cheering Արտաշես իր բոլոր ուջադրութիւնն ու իմաստունիւնը կեղրոնացուց երկրին մր. տաւորական և տնտեսական զարգացումին dpmy, nephill Swulftwich & no her Spithby ղպրոցներ, ճաստատեց արուհստանոցներ, Swyling neg being on for the to any աուաւ վաճառականութեան դուրսի աշfourstation Star & Supramugney dayn վուրդը, որով ամէն ընտանիք իր տան յարկին տակ ին բզին բը նրջանիկ կը զգար. Tum ny fet hepter mtp h fomquerap, mj pepter Suge Sudamanun be Sadanan րութիւնը հաւասարապես ամենքի վրայ կը տարածեր : Գոգցես Ֆրանտայի Հեն. րիկոս Դի բարի սիրան ունեցած ըլլար, որ կ'ուղէր գիւղացւոց կետնքը այնքան րարւոցել, որ ամէն ընտանից գոնէ կի. pull opppy Suchaft number

Երկրագործութիւնը կախումն ունի ե. quibulfubpre, udhuubpre le ophpre Shin. Suster Master Upmuztup opend jumney modup de, opwynygh utu put de sne. uthu, your blot neuthu Laugh dudwhu.

վիպասաններէն, այնքան Թարմ և ներ, տափակութիւն մը, կալի չափ։ խնծի Bach. յաւ Թէ Երուանդ գմբէթարդ տուն մ դաշնակ է բանի հիւսուածը. հոն ոչ միայն շինած ըլլայ, իբրեւ Համայնադից աանալ բնունեան գեղեցկունիւնը զմայլեցուցիչ մը, յորում ի միասին առանձին առանձին 5, gap daug manuing dap myphond, mil արըշերու մէջ կանգնած լինին արձան. էր անջուշտ նաեւ արքայավայել շինուած. ներով, որոնց համար կ'րսէ խորհնացին « лоррившу аварура и уриша лорринии. Sudp ... h um jour phinewondp »: Themas որ մեր տեսածն աւերակներու կոլտեր the Sugnd & dupph hundernd Sublacub: Ոչ «ծաղկոցաց և Հոտարանաց կազմու» Թիւն», այլ աչքերէն կուրացած ամայու. Прей, Sng / gluch илетдия «Атати. րական դաստակերտն» ։ Երանի այն ժամանակին և ձեռքին որ աւերակներու տակեն դուրս բերէ հայկական ճարտա. пшщытп. [вышь « գեղեցիկ և պшյծшп » շինուածներուն յատակագծևրը, այնունե տեւ բեկորներով վերաշինութիւնը հեշտ Երուանդաշատ և Երուանդակերտ միեւ.

-250 -

նոյն քաղաքն է, ամփոփուած, ոսինը, Երասիսի և Ախուրհանի խառնուած հռան, կիւնի տեղւոյն վրայ. այս տարբերութեամբ խոուանդաշատ՝ քաղաքն է իր 50 հազար bon pulysalabude & quene dys . hul երուանդակերտ՝ է քաղաքի միջնաբերդո Shawanps Subsuphy & Sumpurghum, hp անձին պաշտպանունեան համար, ուստի neggil Inch 2. U. howih buldunpus թաղաքի երկուունիւնը, հիճնուելով իրեն արուած տեղեկունիւններու վրայ։

41 1/5/1:

Buniming Bl quele quedang d't Simbe Բագարանի կառուցումն Ախուրեանի եզեր. Rhu, աւր U.pulmihptu և ուրիշ աեղերէ փոխաղրեց կուռընրու արձաններ, ուստի անունը կնցեց « զոՀարան », իրեն կա. սակար համարելով Երուանդաշատի մէջ կանգնել չաստուածներու արձանները. «qp sh h quit h h quite wing welownsh, Հիմա Բագարանն այնպիսի աւերակներու 4nju de que ate 5' ne que de les segus մը քարերն անգամ վառեր մոխրի վերա, ծեր է. հին քաղաքը հրաբուխի բաժակի ձեւ ունի, մէջը կայ կլորակ և փոսորակ

ները : «Երուանդ... շինեաց քաղաք փոք ի վերայ գետոյն Միսուրենայ, և անուա նհաց Բազարան, այսինըն թէ ի նմա յ. լինեալ է զկազմունքիւն բազնացն ե փոխեաց անդր զամենայն զկուռոն որ JU. pumeher»: (bonphumgh, f. b. 52 255) Մեծ շինու նեանց հետ քեր կը նկատունն, որոնը կրնան Երուազի քրմապետին և և ծառայից և սպասաւորաց ընակութին, ներն եղած ըլլալ։ Պարիսպները ցանդուտ։ են, միայն հիւսիսային կողմի քար^{աժայրի} վրայ հետքեր քնացած են , քար^{աժայրի} հիւսիսային երեսի վրայ, բարեկայն Վահրամ Պապայեան, Ալեքսան գլոապոլն պատմեց որ իր հետազօտունեան ժամա նակ նկատեր է գեղեցիկ քանդակներ ոչ խարի, եզի և այլ կենդանիներու, լուսանկարներ ունենայինը կրնայինը ք տել անոնց արուեստը և ժամանակը՝ Քարաժայրի աջակողմեան ծայլ^ն 4ws D. Գեորգ եկեղեցին, անկից կողէն փորուած գաճ ու կրով սանքո of alinema & aline a amp bapter u պաշարման ժամանակ քաղաքին չուն մատակարարէր։

Juppunguepti 200 Ruji der lad րեանն արեւելքեն կու գայ [ժափով ուղղակի կը զարնուի ճանդիպակաց լո Se h pugu pp dpmj 4e mmnjugh awing of ymgob [ml. Jh2bgh hulr fu րենացւոյ պատմածը [ժէ ո՛րպէս լ.» բունելով զԵրուազ պարանոցէն ենկա քար կախելով, կը հրամայէ գետի պա 4 1. 2. 4 4 Se Sty uhmber « 2np ymlam Uip երկան զուլանէ գրամայէ կապել նուլ ի պտոյտ մի գետոյն». (խոր. թ. 2-րրորդ և աւելի թեղքնաւոր և 4^{μμβ} woluwpswohuneftune openin of 40 Bernwetu Ble quisulun and thule " գործերը խորենացին հաւաքեր և ուտեր է վիպասանական երգերեն

կես, խանգարուեր էր և իր նպատակին չէր ծառայեր, ուստի հոգ տարաւ աստ. ղաբաշխունեան վրայ հիմնուելով, ճշտել шрыла рыдшарр шшрырарар эрушрыра. թեամբ, լուսնի ամսօրեայ փոփոխութիւն. ները և հաստատել ազգային տօներու whowpenelephing: Iphiste with dudwhul перру шадырые мобшре ир царбыбура, և միջա կը սիսալէին , վասն գի անիկա անհամապատասխան էր Հայաստանի կլի. մային և աշխարհագրական դիրքին։ կարճ խօսցով, երկրագործութիւնն այն աստի. Swith Junu gunpully np « 4' punch 105 0.pտարեսի ժամանակ անմշակ երկիր չէր amunihp Zujng wahungsph ity, ny jan. նային և ոչ դաշտային, այնպէս շէն էր bp4ppp ». (bonp. f. vo.): 9. pman. dbut Amparp the a white of, Upmmy tup guinթերով գիտուններ հասան և անոնց ձեռ. рпу ушрашипрыу « угшршания шива и գամսոց և զտարեաց բոլորմունս». (Jonn. 6. ԾԹ.): Նմանապես Արտաշեսի ժամանակ մեր աշխարհի ծովակներու և գետերու վրայ նաւագնացունիւն կը հաստատուի, և ձկնորսունեան արուեստին ալ խնամը կը տարուի, և ամէն տեղ, ինչպէս ըսինը, երկրագործու[ժիւնը սիրելի եղած էր ժո. ղովուրդին, որով Թիզ մը պարապ գետին չկար այդ երջանիկ օրերուն։

-252 -

Itas a gulumnsufil [duquinpp, Soմարադիրը Հայոց, իր բազմաժիսոր կեան, Rhu 152 25p մոռնար կրօնական բա. րեպաշտունիւնը. եղած է նաեւ մեհենասէր, Երուագի տեղը նշանակելով իր մէկ ազ. գականը, Մոգպաշտէ կոչուած. և երբ մահարեր հիւանղութենկ բռնուեցաւ իսկոյն սուրճանդակ մ՝ուղարկեց Եկեղեաց գա. ւառ, աղաչանք և պաղատանք մատուցա. նել Մնահիտին իր կեանքի և առողջու/ժեան համար. կը հաւատար հրաշքն ընդունելու անկից որ կեցուցիչ էր Հայոց աշխարհին։ Արտաջէս իր «առաքինութիւններով և ուղղունիւններով» զինքը սիրելի ընծայած

էր Ազգին, ժողովուրդի սիրաը կապեր էր իրեն հետ, և այդ բանը յայտնի եղաւ հանդիսաւոր Թաղումի ժամանակ, մինչեւ

իսկ անոր գերեզմանին վրայ ինրգինընն գոհողներ՝ եղան : կը Համարիմ որ բարերարեալ արուհստագործները լրաստած են Թաղման հանդիսին պատկա. ubal mbuurdante, Jubary guilt Sul ձեռքի ստեղծագործող ճարտար և տարապետական մանրանկարներ ^{ցուց»}, արուած ըլլային։ Օտար պատմիչ մը հիա. ցած Հայոց քաղաքակը[ժու[ժեան և գալ, quignedp demi he qet . « Armhuh 2nd բազմադիմիս արարին առ ի պատիւ գիդ Bmumbmfmp fmbdob r us ubmft demin ршрпи»: Пш бр Впја цшо Заповија եղած է, որոնը իրենցմէ դուրս միւս ան aple bentembun fi fusting arting the the հոյք և անկողինք բենեզեայ, և պատմուն ան որ զմարճեոնը՝ ոսկենել. նագ կապես ի գլուին և զէնն ոսկւով առաջի հղեր k gamenjher znerg, undend mumsting Յիւն ազգականացն, և առ այսոքիւք պ^վ աօներցն զինուորուներւնը և նաճապետք նախարարունենանցն գունդը և միանգ ման w utbabel մայն զօրականացն վաշտը, կազմեալ զինու հանդերձ, իբր Թէ է wjun տերազմ ճակատիցին Եւ տարեալ թաղեցին »։ Հանդիսաւոք ղում մը արժանաւոր և վայել Հոոմեակ պետունեան, որ իր Հայրենիցի երայո ւորն այսքան գերապանծ 2814 վողոցեն անցընելով Արէսեան քաշտն տանչին, յետոյ կը դրուչը իրեն յա ղամբանը։ Հռոմ այսպիսի փառանել ղարկաւորունիւն կատարեց իր իմաստ և տեսելուներւն կատարեց իր իմաստ և սիրելի կայսեր՝ Մարկոս Աւրելիստի լայաւ Lugue Zandh dunge, dun gl կոմողոս՝ անարժան գտնուեցաւ հօքն ռանգունեան։ կարծես խելար Ար <u>ըլլար, որ փոխանակ օրհնու[ժետն</u> Gull անկծըն ընդունեցաւ իր գլխուն, եր wnog hunog qbpbqiluti 4'houst' 4 0.1. լժաղմանական հանդէսն նաժնաջ անմառառնան շարմչու զարգացած և նուրը ճաշակ ցոյց կոս որուն անբաժան կ'ընկերանայ և

րապետական արոշևստը որ երթալով

digitised by

Յուղարկաւորություն Արտաչէսի Ս. Յովհաննես Բագրեւանդայ

- 253 -

Bhunge apaster & Tombe Unmustu ff 40 Jugarat 40mute ale the Shapune. nondesmer parte an omrelant կատճառ եղած էր, յանցանքը քաւելու Sudare, 4p yumit furguous, or 200-

AR.A.R.@

^{ծիւրեղ}անայ հայկական ոճի կատարելու- յոց մեհենական պատմուխիւնը գրեց, թէ Եր բրմապետ Մաժան եղրօր գերեզմանին վրայ մենեան շինած է Բազաւանի մէջ, բագին կանգներ է զոներու համար, ուսկից ամէն անցաւորը կը վայելէին և Sperter 40 4/2605/2 Spermangha 152:

255 -

[σωη. whu «ρωquω/tup» 1932, tg 148)

Թ

Մեր գրերու կամ այրութենի գիւտի

Burmhangh umph mintann dunemy ur hos

unews 5, np անտարակոյս շատերէն աւե.

նրդ կամ անօգուտ պիտի դատուի անգամ

" ալ այս խնդրոյս վրայ դառնալը։ Սա-

կայն, որքան գիտեմ և որքան Թոյլ կու

այ ինծի յիշողունիւնս, ընդգանրապէս

մեր բանասէրներուն մեծամասնութենը

ենչ ոչ ամէնը՝ այն եզրակացունեան

Juliques hu, np Umglang Smj munber

and ashe youd soppuber & Septumout 404

Burnelinghi, min & app Junit

Buquenephi Jaganny multi, le fuid' ne

My & Junuhy Bughtom U. Bugurnehu

ութերորդ տարին, հիմնուելով կորեան վկա-

Ph. amplu, spunce ["2 1 1 mult mmp-

Photo Ind for mbune for un shall put un

հրներուն կարծիքէն, [ժոյլ պիտի տրուի

ինչի անչուշտ պարզելու հոս համառօտիւ

horbur dhander and the destates

his wish out Summer Joans of uts, sphe

the for the short of the short

1) Zuj munkpnih ghimp wpybog Jamis

2) Bughepun Uh naphpapa muphu, -

have use the dearth and the property

prathe Ami gun ambaffes.

տեսու թիւնս, որ կը հիմնուի նոյնպես

Հայ գրերու գիւտին Թուականը

3) Մեր գրերու գիւտին ժամանակ ով էր Եղեսիոյ եպիսկոպոսը։

Ա. կորիւն, - որ այն բան ոիշղ է Թուա. կաններու մասին, այնպես որ յաճախ ամենեն աւելի կարեւոր խնդիրներուն և պատմական ղէպըերուն ժամանակը կը նշանակե, «այնուհետեւ», «յետ այնորիկ», «յայնո ժամանակի», «յետ ժամանակի ինչ ընդ մէջ անցելոյ», և ասոնց նման ուրիչ տարտամ և անորոչ բացատրու/ժիւնչ ивраги, - сти ридствинии праз Васт. կաններ կու տայ մեզի, մեր վռամշապուն Թագաւորին գահակալուԹեան տարիները, шпшин ըսելու սшկшյն թե Քրիստոսի որ տարին գահ բարձրացած է ան, զոր գի. աբոճ ետևենանուտնուն ունիշ ունեւնը էչ։ П.р. А. Аврекав уполино возивинаравры մասին խoubind, անոնց Հայաստան թե. լուիլը կը դնէ «ի հինգևրորդ ամի թագաւո. րունեան վռամշապեսյ արթային Հայոց»3: U.JI Wowwwarberg, ywponibing By thadfi պիտի գոհացնէին ազգին պէտքերը, ան, հուն հրճուանը պատճառեցին Թագաւորին, 1). Սահակայ և մանաւանդ Մաշթոց վարղապետին. «ուրախ լինէին», կ'ըսէ պատմիչը · Որուն վրայ անմիջապես ՄաշBng,

1. Unphil. 12 20, 48, - 2. Unudzwant gus pup ծրացեր է 398 Bacականին՝ Վ ռամ-կրմանի հրամանով՝ by mound bypop why. opend poth shaqupany mucht 4'ellar Rohumanh 408 Harayune - 3. yaphin. 12 17.

ղիսանար ենե երկարակեաց լիներ. այնու. Տանդերձ երկու շատ կարեւոր յիշատակ^{ներ} Angle 5, op hupell 5 unnequals bet SundarphL, dthe Indush yununing 4"E" ծը, միւսը՝ կարալանատուն հոյն հովուտ,

կամուրջին մօտիկ։ Jungurzh Suntune dhumhur 5, 4 ling իսկ լծագաւորն ուզեց յիշատակ լծողու յետնոց իր ձեռակերտ աւանը, զոր կանգ նեց ծնած տեղւոյն վրայ, Հոն՝ ուր Մուրց և Երասի գետերն իրարու կը խառնուին և կոչեց վաղարշաւան, մեծ դաստակերտ ant longhumgh hazud 51 Dould allds Մեր տկար կարծիքով պէտք է իրաւունք տալ այն պատմիչներուն որոնը կամուլն Վաղարշին կը վերագրեն. վասն գի անոք մօտիկ կարաւանատունը տաճարաձեւ ոնով շինուած կը բովանդակէ ութ կլոր սիններ որոնք նման սրակամար կապուած են իր

խարրիստոնչական ճարտարապետունիսն ննունիստոնչական ճարտարապետունիսն նմոյշներէն մին պէտը է համարել Տեկո րու, Երերուցի, Բասախի եւն. եկեղեցի ներու հետ, որոնցմէ ոմանը վերածուն լով զմը [Jun gus ուսանց վերա Ե 100 Մեր նախնեաց ճարտարապետ^{ակ} մնացորդներէն կարելի է գուշ^{ակել} շինուածական արուհսաը ո՛րքան գալց ghe te Lujng iter Guluth Bull get մասամը հասեր է իր սրտի բաղծանք նա իր տեսանելի Արեւին հայնք կերտեղ էս

առկախ երկնքի խոյանքն հերք «գունակ ու «գունակ գերամբարձ երկնաննան գնդին». ជួរក្រុង» : 2. 9. 6utuan

(Շարունակելի)

and "the the this for and the the the որին, - Քրիստոսի որ Թուականին 40

tur

Чинирпина 5.

Հովուակամուրջի կարաւանատունը նա pnt Shus

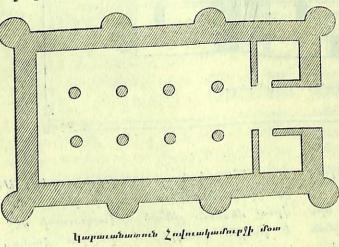
> 4bpmbp 5p questo de behel րիզոնին հետ կպած։ Դ գալուն ային՝ առնե վերասլացիկ խոյանքն եննեն առկան

-254 -

Նման իջեւանատուն մը գեղեցկակերտ Shunghp & mulunchi Joozudungh U. Brdհաննես եկեղեցւոյ մօտ, Շիրակ գաւառին մէջ, ուսկից գուշակելու է Բագաւանին ։

Տիգրան Գ Թագաւորավայել շէնք մը կառուցած է անշուշտ ի յիշատակ եղբօրը, լորում կազմեց գերեզմանը. շինուածը մը որ հեռուէն նմաներ Աղիկառնասի Մաւ. սոլէոնին. իսկ այսօրուան Բագաւանի գմբենաւոր տաճարը հեռուէն կր պահե Տիգրանաշէն մեհեանի ուրուագիծը ։ Նո. րոգու Թիւն մը ի գիմանց (?) եղած է Հե. րակլ կայսեր արջաւանըներու ղարուն (634 F.). wiju 5, 4p Suduppel, np ump. կին գմբէթաւոր մեհեանը, 1. Հոիփսիմէի տաճարի ոճին վրայ, անվարժ քարագործ. ներ ընդարձակ ծածքը բռնելու Համար, ստիպուած՝ գրած են կեղրոնական չորս հասա կոպտար սիւներ և անոնց վրայ բռներ են տափարակ գմբէն մը, կարճ. 164 թմբուկով մը ։ Դուրսի պատերուն սեւունիւնը նման է Տեկորի տաճարի պատերու կէսի սեւունեան, ինչ որ ցոյց կու տայ շինու ժեան շատ հնու ժիւնը. իսկ ճարտարապետական հնութիւնն ստուգե լու համար կը կարօտինք Տեկորի տա. ճարի նման ուսումնասիրութեան մը՝ մեր տաղանդաւոր Թ. Թորամանեան ճարտա լուպետի կողմեն։

עשקשרים קלער בשרלבוחר ולגל בשל, כלי նարարունեամբ ալ զուցէ քաջազոյն հան.

Preparticular der :

digitised by

×